За кулїсами дипльоматичної сцени.

Оповіданє К. Дойля.

Багато знало Альфонса Лякура в його старших лїтах. Починаючи від революції 1848 року і кінчаючи його смертю, що наступила в другім році кримської війни, його можна було постійно бачити в однім і тім самім кутику Café de Province при вулиці St. Honoré, куди він приходив точно о девятій годині вечером і виходив, коли вже не було з ким балакати. Треба було сильної волї, щоб оволодїти собою і вислухати спокійно того старого дипльомата, бо більша часть його оповіданя була зовсїм неправдоподібна. Він спостерігав одначе незвичайно бистро найменьшу тінь усьмішки або порух бров на лиці слухача. Тодї круглі, дужі його плечі випростовувались, його висунений на перед підбородок висував ся ще більше, а його р...р...р... розносили ся по кімнатї як шум барабана. Колиж він доходив до того, що починав слухачеви докоряти: „Ah, monsieur r-r-r rit...“ або: „Vous ne me cr-r-r-royez pas donc...“ — тодї була пора слухачеви пригадувати собі, що він має білєт на оперу.

Знана була його історія з Талєйраном і пятьма черепашками, та опис візити Наполєона в Аячіо. Особливо цїкаве й пікантне було його оповіданє (якого він не починав, доки друга бутелька не була вже розкоркована) про втеку цїсаря з острова сьв. Олени, як він цїлий рік прожив у Філядельфії, а ґраф Герберт де Бертран — незвичайно похожий на цїсаря — грав ролю Наполєона в Лянґвузї. Та найпопулярнїйшим і найбільше розширеним є його оповіданє про „Коран і посла від міністерства заграничних справ“. І коли появили ся з друку записки Оттона, показало ся на загальне

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

здивованє, що се на перший погляд неправлоподібне оповіданє не було плодом його богатої фантазиї, але мало в своїй основі дїйсні факти.

— Ви повинні знати, — оповідав він, — що я виїхав із Єгипту по убійстві Клєбера. Я охотно був би лишив ся тому, що я в тім часї займав ся незвичайно пильно перекладом Корана, а сказавши між нами, носив ся навіть із гадкою приймити іслям, так мене вразила і підбила мудрість Магомета, особливо-ж його погляд на женячку... Та він зробив велику помилку в квестиї про уживанє вина і з тої причини муфті, що старав ся мене навернути, був безсильний. Колиж старий Клєбер умер, а Мену став правителем, я зрозумів, що менї пора вибрати ся. Менї не випадає говорити про моє особисте достоїнство, та ви повинні зрозуміти, що нїякий порядний чоловік не стерпить, аби на ньому їздив осел. Я перевіз свій Коран і свої папери до Льондона, куди Оттон був назначений першим конзулем, аби заключити мирний договор тому, що оба народи були вже змучені війною, що тягнула ся цїлих десять лїт. Тут я міг бути пожиточний Оттонови не тільки знанєм анґлїйської мови, але коли позволите, й моїми особистими здібностями. Се були щасливі днї, які я прожив у Square of Bloomsbury, хоча ваше підсонє, поважаний добродїю — сього не можна скрити — дуже мервене.

— І так, мосіє Оттон, наш посол, був страшно занятий тим договором. Ви можете представити собі, що се не була дїточа грашка. По десятилїтній війні кожда з воюючих наций володїла землями, що приналежали перше другій або союзникам другої. Тепер приходило ся рішити, що належить віддати, а що задержати при собі? Чи сей остров варта тамтого півострова? Коли ми зробимо отсе в Венециї, зробите ви тамто в Sierra Leone? Коли ми звернемо султанови Єгипет, звернете ви нам ріжок Доброї Надії, який забрали в нашої союзниці Голяндиї? Так ми думали-гадали і мосіє Оттон вертав кождого дня в посольство такий немічний, що менї й секретареви доводилось по просту переносити його з карити на софу. В кінцї дїло уладило ся і надійшла ніч, в якій мав бути підписаний договор.

— Треба вам знати, що одинока важка карта, яку ми держали в своїх руках і якою цїлий час грали, було занятє нами Єгипту. Англичане не могли погодити ся з тим. Єгипет, бачите, дав нам вільний доступ у Середземне море. Надто вони не були

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

ще переконані, що наш маленький Наполєон не зробить його вихідною точкою для походу на Індію. Тому коли льорд Гексбері чому небудь упирав ся, нам треба було лише сказати: „В такім разї ми не можемо згодити ся на евакуацію Єгипта“ — щоби він розгадав ся. Сею погрозою вигравали ми часто час і успішно користували ся ним; при помочи сеї погрози ми примусили Англичан очистити ріг Доброї Надії. Нам, бачите, страшно не хотїло ся, аби наш нарід вступав одною ногою в полудневу Африку тому, бо історія вчила нас, що земля, в яку вступили Англичане в першій половинї віка, ставала в другій їх власністю. Нам не була страшна ваша армія, ні ваша фльота, але ваші „молоді люди“, що шукають для себе карієри. Коли ми, Французи, маємо свої посїлости над морем, то ми спокійно сидимо в Парижі, де й позоровляємо себе зі своїми успіхами. У вас знов зовсїм инакше. Ви берете з собою жінки й дїти й їдете туди, щоби особисто познайомити ся зі своїми новими посїлостями, а після того майже неможливо вигнати вас звідти.

— Першого цьвітня мав бути підписаний договор. Мосіє Оттон, блїдий, поморщений і нервовий чоловік, був так урадуваний того дня своїм успіхом, що не міг усидїти на місцї і бігав у зад і в перед по кімнатї базїкаючи й шуткуючи; я-ж сидїв спокійно на подушцї в кутку кімнати, як звик був робити се на сходї. Нараз увійшов гонець із письмом з Парижа. Прочитавши письмо, мосіє Оттон витріщив на нього очи, не виговорюючи й слова, немов онїмів зі страху; його колїна затрясли ся як у лихорадцї і він упав на землю.

— Що се таке? — спитав я.

— Не знаю, — відповів гонець. — Мосіє Талєйран казав менї спішити що сили і віддати се письмо мосіє Оттону. Я був у Парижі вчера по полудни.

— Признаюсь, що я переступив свої права, та я не міг здержати ся. Я взяв письмо з руки мосіє Оттона і прочитав його. О Господи! Воно вразило мене як грім! Я сїв побіч свойого шефа і залляв ся слїзми. Там було всего кілька слів, якими повідомлювали нас, що Єгипет опущений нашим військом від місяця. Таким чином можливість нашого договору обертала ся в нївець; одинока причина, що могла примусити наших ворогів згодити ся на корисні для нас умови, була усунена. По упливі половини дня нас не турбувала би ся звістка. Та поки що договор не був іще підписаний. Нам прий-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

деть ся віддати ріг Доброї Надії! Нам доведеть ся покинути Мальту в руках Англичан. Стративши Єгипет, ми не володіли нїчим більше, що могли-б предложити Анґлії в заміну за її уступки.

— Та ми, Французи, не так легко піддаємось. Ви, Англичане, при своїй завидній здержливости, видячи нашу безмірну драливість, думаєте, що в нас мягка, жіноча натура. Але ваша власна історія противить ся такій думці. Мосіє Оттон переміг свій неспокій і став нараджувати ся з нами, що робити.

— Нема що йти до мінїстра, Альфонсе, — сказав він менї. — Той Англичанин буде лише насьмівати ся з нас, коли ми заговоримо про підпис договору.

— Не попадайте в розпуку, — потїшав я його і нараз прийшла менї гадка в голову. — Звідки ви знаєте, що Англичане повідомлені вже про се? Вони можуть підписати договор, поки дізнають ся...

Мосіє Оттон підскочив із софи і кинув ся обіймати мене...

— Альфонсе, — крикнув він, — ви мене підбадьорюєте! І в самій річи, яким чином вони могли довідати ся про се? Звістка прийшла з Тульона в Париж, а звідти сейчас була передана сюди. Англичане тимчасом дістають свою кореспонденцію морем, через Ґібральтар. В сїй хвилї неможливо, аби про те знав хто будь у Парижі, крім Талєйрана і першого конзуля. Коли ми затримаємо для себе тайну, то можемо ще дістати договор.

Ви представте собі лише наш страшенний неспокій протягом того дня! Ніколи, нїколи я не забуду тих кількох годин, що видавали ся нам вічністю. Кождий шум, кождий крик на вулиці видавав ся нам утїхою народа з причини найновійшої події. Мосіє Оттон постарів за той день. Що тикаєть ся мене, то я волів вийти на вулицю на стрічу небезпеці, нїж очікувати її дома. Я волочив ся по городі, був у всїх клюбах і сальонах, був у клюбі стрільців, в кулюарах палати послів, але нїде не чув нїчого. Одначе було ще можливе, що льорд Гаксбері отримав сю звістку такою самою дорогою, як і ми. Він жив на Harley Street і там мали ми підписати договор о осьмій годинї вечером. Я намовив мосіє Оттона, щоби випив дві чарки бурґундського вина перед тим, заки поїде там, бо я бояв ся, аби його запале лице і дрїжучі руки не збудили підозріня в анґлїйськім мінїстрі.

Ми поїхали разом в одній каритї посольства коло пів до осьмої. Мосіє Оттон пішов сам, але скоро вийшов під позо-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

ром, аби взяти полишений портфель, а його щоки палали від радости.

— Він не знає ще нїчого, — шепнув до мене. — Ах, як би се незнанє протягнуло ся ще пів годинки, лише пів годинки!

— Дайте менї який будь знак, коли договор буде вже підписаний, — сказав я.

— На що? — спитав він.

— Я постараю ся, аби до тої пори не міг явити ся нїякий курієр, — відповів я. — Я вам се обіцяю, я, Альфонс Лякур!

Він сильно стиснув мене за руку.

— Дякую вам! Як усе покінчить ся, я перепесу сьвічку зі стола на вікно.

— Так отже коли б ми могли себе заасекурувати від перерива переговорів на протяг пів години, наша справа була-б виграна. Треба було конечно постановити завчасу, що належало менї робити на випадок, коли-б я побачив сьвітло лїхтарнї при карити, що зближаєть ся до дому мінїстра. Коли се буде гінець, що менї тодї чинити? Я був готов убити його, так, скорше вбити, чим дозволити в ту останню хвилину на загибіль нашої справи. Тисячі людий умирають на полї битви, щоб прославити яку будь війну своєї вітчини. Чомуж би не вмерти одному чоловікови, аби прославити мир? І коли-б мене повели навіть за се на шафот, то я радо принїс би в жертву свою особу задля добра моєї вітчини. Я мав маленький турецький ножик, привязаний до жакета. Моя рука лежала на колодочцї, бо я бажав бути готовим на всякий випадок.

Не бажаючи компромітувати нашого посольства, я відіслав кариту назад, а наймив дорожку. Передівсїм я дав візникови ґвінею. Він зрозумів, що тут вимагаєть ся від нього окремої прислуги.

— Ви дістанете ще одну ґвінею, — сказав я, — коли зробите все, що я прикажу.

— Слухаю, містер, — сказав він поглянувши на мене своїми хитрими очима без найменшої признаки здивованя на лицї.

— Коли я сяду в вашу дорожку з одним паном, то ви їдьте цїлою силою назад і наперед по Harley Street не стаючи. Не слухайте нїкого, лише мене. А як я вийду, ви завезете другого пана до Watiers Club.

— Слухаю, містер.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Прибравши чатову позицію при домі льорда Гексбері я все поглядав у вікно, чи не побачу там сьвічки. Час минав поволи. Ніч була вохка і холодна, правдива жовтнева ніч, і густа мряка заливала цїлу вулицю. Я не міг дальше бачити, як на пятьдесять кроків кругом себе, та за те мій слух був такий чуткий, що найменьший шелест не міг уйти моєї уваги. Я ходив сюди й туди потрясаючи руками, закостенїлими від зимна. Нараз дійшов до моїх вух глухий шум; він ставав усе грімкійший і яснійший, а в кінцї через мряку пробило ся жовте сьвітло двох лїхтарок і легенький кабріолєт під'їхав під браму мінїстерства заграничних справ. Не вспів іще кабріолєт і стати, як із нього вискочив молодий мужчина і кинув ся стрімголов до сходів.

Тепер надійшла пора дїла. Ви, добродїйку, видячи мене при бутельцї вина в отсїй кофейнї, не можете з'образити собі, до чого я здібний в рішучій хвилї. В тій хвилї, знаючи, що всї труди десятилїтньої війни поставлені на карту, я був великий. Менї здавало ся, що довершувалась остання французька кампанїя, в якій і ґенерал і армія з'осередковували ся в мині одному.

— Сер, — сказав я сїпнувши його за рукав, — ви маєте звістку для льорда Гексбері?

— Так, — відповів він.

— Я чекаю на вас уже пів години. Ви мусите сейчас іти зі мною. Він сидить тепер із французьким послом.

Я говорив із таким апльомбом, що він не вагав ся ні мінути. Як же ми сїли побіч себе в дорожцї, моє серце било ся з радости і я з трудом придусив оклик радости. Гонець — се була маленька, слабосила людина, і я — ви бачите тепер мої руки і можете представити собі, які вони були тодї.

Тепер оставало ся порішити, що з ним робити. Менї не хотїло ся вбивати його, аби лише явив ся иньший вихід.

— Се надзвичайна справа, — сказав він. — Я маю припоручене, яке мушу заразїсько виповнити.

Наша дорожка переїхавши Harley Street завернула тепер назад відповідно до мойого приказу.

— Ого! — крикнув мій бранець. — Се що таке?

— А що? — спитав я.

— Адже ми вертаємось назад. Деж льорд Гексбері?

— Ми швидко побачимо його.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Випустіть мене! — закричав він. — Тут якась зрада! Візник, затримай коні! Випустіть мене, кажу я вам!

Я відтрутив його назад, коли він пробував отворити дверці. Він почав кликати помочи, але я заткав йому рукою рот. Він силкував ся зловити зубами мою руку. Але я зірвав із нього краватку і обвязав рот. Він рвав ся і кидав ся, та стукіт коліс заглушував і шум і крики. Ми переїхали по-при дім міністра; в вікні не було видно сьвічки. Гонець успокоїв ся трошки тепер і я міг бачити його розпучливий зір, впялений в мене. Він, як видно, дивував ся незвичайно силі, з якою я пригвоздив його до сидженя. Видно було одначе, як він сильно бив ся з гадками, яким би чином освободити ся.

— Ви можете взяти мій годинник і гаманець, коли позволите мені вийти, — сказав він.

— Добродію, я-ж такий порядний чоловік, як і ви.

— Хто ви такий?.

— Моє імя не належить до справи.

— Що примусило вас до такого насильства?

— Заклад.

— Заклад? Що ви хочете тим сказати? Ви знаєте, що я на державній службі і що ви можете за свої дїла познайомити ся з внутрішнїм виглядом тюрми?

— В тім то й лежить заклад, — відповів я.

— Ся забавка може коштувати вас дуже багато. Що се за такий дурний заклад?

— Я заложив ся, що примушу першого чоловіка, якого здибаю на вулицї, вислухати главу з Корана.

Не знаю, як я попав на сю гадку. Може тому, що мій переклад Корана займав мене останнїми часами. Він зловив знов за ручку від дверцят і менї прийшлось знов відіпхнути його назад.

— Довго-ж буде тревати читанє? — лепотів він.

— Се залежить від глави, — відповів я.

— То прочитайте коротеньку і випустіть мене!

— Що з вами? — гримнув я на нього. — Коли мова про „главу“, то я розумію під тим не найкоротшу.

— Ратуйте! Ратуйте! — кричав він так, що менї знов довелось узяти на поміч краватку.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Лиш трошка терпцю і скінчимо. Я хотів би вибрати для вас найцікавішу главу. Ви переконаєте ся, що попробую в міру можности дати вам приємну розривку.

Він скинув краватку зі свойого рота.

— Читайте-ж скорше, — простогнав він.

— Главу про верблюда? — спитав я.

— Добре, добре.

— А може про літаюче лоша?

— Про лоша... Читайте-ж!

Ми переїхали по-при вікна і сьвічки все ще не було. Я почав читати главу про лоша з таким достоїнством і з такою повагою, з якими читають ся сьвяті книжки, але молодий Англичанин кидав ся і стогнав.

— „Коли коні — читав я — стоячи на трьох ногах і ставляючи кінчики четвертої ноги на землю, приведено перед нього, він сказав: Я любив земні добра більше від небесних і тратив час, оглядаючи отсих звірів. Приведіть знов коні до мене. І коли коний знов привели, він почав відрізувати їм ноги і...“

В тій хвилі молодий Англичанин кинув ся на мене. Той маленький чоловічок показав ся спритним боксером. Я силкував ся сніймати його за руки, але він бистро освободив їх і став частувати мене по лиці, куди попало. В кінці я приляг його цілим тягаром свойого тіла і тим чином обезсилив його.

Тоді я й покінчив із ним. Я зняв ремінці зі своїх черевиків і одним звязав йому руки, а другим ноги. Опісля обвязав я йому докладно краваткою рот так, що він міг тільки мугикати і глядіти на мене. Зробивши все те, я стер кров із мойого розбитого носа і виглянув із дорожки. Ах, Господи! Перший предмет, який я побачив, була сьвічка на вікні міністерського дому. Я спас отже честь нашої армії і судьбу цілої провінциї! Так, добродійку мій, се що зробив Аберкромб із пятитисячним військом, було знищене одним мною в дорожці на протягу кількох мінут.

Не можна було тратити часу — мосіє Оттон міг бути кождої хвилї в долинї. Я крикнув на свойого візника, дав йому другу ґвінею і казав завести бранця до клюбу, а сам кинув ся до посольської карити і по хвильці двері міністерського дому відчинили ся. Міністер проводив особисто мосіє Оттона по сходах бесідуючи з ним. Нараз перед браму під'їхала карита, а з неї вискочив чоловік із криком:

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Незвичайно важна звістка!

Льорд Гексбері взяв від нього папір і прочитав при сьвітлі ліхтарки. Його лице скривило ся нараз і незвичайно зворушений крикнув він:

— Мосіє Оттон, ми підписали договор по непорозуміню! Єгипет у наших руках!

— Що? — відповів Оттон. — Се неможливе!

— Ні, се правда! Єгипет здобутий Аберкромбом іще перед місяцем!

— В такім разі, — сказав мосіє Оттон, — дуже добре, що ми підписали вже договор.

— Дуже добре для в а с, сер! — сказав гнівно Гексбері і як несамовитий кинув ся назад до сходів.

Другого дня найлїпші льондонські шпіони гнали ся за мною, але Альфонс Лякур приймав уже ґратуляції Талєйрана і першого конзуля скорше, чим його здогінники зуміли дістати ся до Дувра.

Корфу, 15/I 1903.

Переклав

В.

Generated on 2015-07-05 09:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000571304
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN